

BISERICA ȘI VIAȚA

ORT 1989/1

JERTFA LUI HRISTOS ȘI SPIRITUALITATEA NOASTRĂ PRIN ÎMPĂRTĂȘIREA DE EA ÎN SFÎNTA LITURGHIE *

Pr. Prof. D. STĂNILOAE

Spiritualitatea constă în general în unirea cu Hristos care e Dumnezeu care ni s-a făcut accesibil prin umanitatea pe care a asumat-o. Simpla comunicare a cuvintelor Sale nu ne dă puterea deplină de a ne spiritualiza, sau de a ne desăvîrși. Trebuie primit El însuși în noi pentru a ne forma după modelul Său. «Deci precum ați primit pe Iisus Hristos, Domnul, așa umblați întru El» (Col. II, 6). Numai acela care au primit pe Hristos în ei, pot ajunge la starea despre care zice Sfîntul Pavel : «Voi v-ați dezbrăcat de omul cel vechi și de faptele lui și v-ați îmbrăcat în cel nou, care se înnoiește neîncetat în vederea unei cunoștințe depline, după chipul celui ce l-a zidit» (Col. III, 9—10). Numai aceștia s-au făcut «asemenea chipului Fiului Său» (Rom. VIII, 29).

Dar Hristos cu care ne unim noi, care credem în El, este Hristos care a trecut prin răstignire și înviere. Nu se mai poate șterge din El faptul de a fi fost răstignit și starea învierii Sale : «Souffrir passe, avoir souffert ne passe-jamais», a spus cu dreptate Leon Bloy.

— Umanitatea Lui, dacă n-ar fi trecut prin jertfă și n-ar fi ajuns la înviere, n-ar fi umanitatea desăvîrșită, eliberată de afectele și de moartea pătrunse în umanitatea întreagă prin păcatul original. Numai suportînd și depășind afectele și biruind moartea, umanitatea Lui a intrat întru slavă. Iată pentru ce pentru deplina noastră spiritualizare sau desăvîrșire, trebuie ca și noi să ne unim cu Hristos care a trecut prin moarte și S-a ridicat la starea învierii sau a slavei Tatălui, datorită acestei jertfe a Sale. Aceasta este ceea ce se spune în Epistola către Evrei : «Căci trebuia ca Cel pentru care și prin Care sînt toate, să desăvîrșească prin pătimire pe Cel care conduce la slavă pe mulți fii, pe conducătorul mîntuirii lor» (Evr. II, 10). Numai Cel ce s-a făcut desăvîrșit prin moarte și înviere poate să întipărească și în noi starea de desăvîrșire, sau ne poate conduce treptat la ea.

Aceasta o spune și mai clar Sfîntul Chiril din Alexandria : «Și Hristos a răbdat moartea pentru a nimici stăpînirea morții, ca să fie slăvit ca Dumnezeu. Moartea înaintează așadar spre slava lui Dumnezeu, avînd ca țintă învierea întru strălucire ; și smerenia pătimirii fiind depășită prin slava supremă, dispăre în neființă»¹.

Pentru aceea Sfîntul Pavel zice despre prima noastră unire cu Hristos prin Botez : «Oare nu știți că toți care ne-am botezat în Iisus Hristos,

* Conferință ținută la Congresul liturgic de la Institutul ortodox de la Paris, la 29 iunie 1982.

1. *Adorație în spiritul et veritate*, libr. XI ; P. G. 68, 754.

ne-am botezat în moartea Lui?» ? Deci am fost îngropați cu El în moarte, prin Botez, pentru că așa cum Hristos a înviat prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi într-o înnoirea vieții» (Rom. V, 34).

Nu există spiritualitate sau viață duhovnicească și nu se intră pe calea spre slavă acolo unde nu este eliberare de îngustimea egoistă a păcatului și de neputințele trupești ale afectelor. Și această eliberare este echivalentă cu moartea omului vechi, ținut în îngustimea egoismului și stăpinit de afecte, și cu ieșirea la largul comuniunii prin iubire cu comunitatea de infinită iubire a Persoanelor Sfintei Treimi și cu semenii noștri. Dar moartea omului vechi și intrarea în viața înnoită a iubirii netrupești nu se împlinește în noi decât numai prin unirea cu Fiul lui Dumnezeu Care S-a făcut om pentru a răbda și învinge mai întâi în El moartea omului, care purta în el ca o moarte în devenire stăpînirea afectelor, ca o slăbire a naturii omenești de pe urma păcatului originar, și să ajungă astfel la învierea în viața nemuritoare în Dumnezeu. Așa S-a făcut El «primul născut între mulți frați», reînnoîți (Rom. VIII, 29).

Această moarte a omului muritor a avut în Hristos caracterul jertfei de bună voie. Căci o moarte care n-are în ea această tărie de renunțare de bună voie la viața muritoare și de dăruire de sine lui Dumnezeu nu duce la viața cea nouă în Dumnezeu. Dacă orice moarte ar duce la acest sfârșit, s-ar fi mîntuit fiecare om în afară de Hristos. Numai moartea lui Hristos, care a fost om — o dăruire voluntară de sine a Omului, care era în același timp Fiul lui Dumnezeu, fiind un act biruitor în același timp al afectelor care reprezentau slăbirea firii omenești și afirmarea omului ca o ființă care ar exista prin ea însăși, fără Dumnezeu, sau contra lui Dumnezeu, a pus pe om pentru prima dată în comunicare cu viața nepieritoare și nesfîrșită care se răspîndește din Dumnezeu. Numai moartea lui Hristos a fost o moarte pentru viață, o moarte a morții. Și numai unirea cu Hristos care a învins în umanitatea asumată de El moartea primită de El și prin aceasta a înviat la viața veșnică, ne introduce și pe noi pe calea desăvîrșirii sau a înduhovnicirii fără sfârșit.

Numai din Hristos Care a murit pentru noi și Care, datorită acestui fapt, a înviat, avem cele două laturi ale spiritualității noastre : a) eliberarea de legăturile păcatului de multe feluri ale egoismului și ale robiei din partea afectelor, care ne presează să avem grijă de noi înșine și b) intrarea în viață, prin comuniunea desăvîrșită cu Dumnezeu și cu semenii, sau în viața nesupusă îngustimii egoiste și nepieritoare, în Duhul lui Dumnezeu.

Sîngele nostru e stăpinit de impulsul de a menține prin plăcerile materiale și prin conservarea egoistă o viață care înaintează spre sfârșit prin procesul de descompunere pe care îl întretine chiar prin aceste plăceri. Din cauza aceasta este necesar să trecă în sîngele nostru, sîngele lui Hristos curat de orice pornire înrobitoare spre plăceri trupești și în care a fost biruită frica de moarte, deci care s-a întipărit de pornirea de a se da prin moartea lui Dumnezeu, izvorul vieții nesfîrșite și care prin aceasta a intrat în viața fără sfârșit a învierii. Sfîntul Ciril din Alexandria zice : «Deci și noi, după cum am fost unși cu valorosul

singe, vom fi deasupra morții și vom învinge stricăciunea (descompunerea). Căci ne scapă singele vieții, adică al lui Hristos»².

Dar în Hristos ca om nu există un egoism căruia El trebuia să moară. La El moartea a însemnat numai menținerea în umanitatea asumată a voinței de a fi total dăruită lui Dumnezeu Tatăl și semnul comuniunii depline cu noi. El biruiește moartea și afectele care conduc umanitatea spre ea, pentru că El se dăruiește voluntar prin moarte total Tatălui; dar El se dăruiește Tatălui, aflându-se în comuniune cu noi, căci aceasta este voia Tatălui de a extinde iubirea părintească către Fiul Său Unul Născut către toți oamenii. Și comuniunea cea mai sensibilă a Sa cu noi, care sintem în toate felurile de mizerii, de necazuri, ia la El forma compătimirii, care vine din faptul că El se identifică cu noi, suferind ca noi chinurile noastre interioare, mizeriile noastre. Din această voință de a compătими cu noi își însușește El umanitatea noastră supusă afectelor și capacității de a muri. Dar suferind afectele și moartea într-un elan de a se da Tatălui, El biruiește afectele și moartea pentru noi toți. Aceasta, pentru că S-a făcut de o fire cu noi. Pe de altă parte, prin compătımirea Sa cu noi, El ne câștigă iubirea noastră pentru El, care devine și o iubire pentru Tatăl Lui și pentru semenii noștri, unindu-ne cu Dumnezeu și între noi în El.

Primindu-L astfel în noi, cu generozitatea și cu puterea care L-a dus pînă la moarte pentru noi, noi primim nu numai dispoziția de a ne da cu El Tatălui, ci și moartea egoismului nostru și puterea de a stăpîni afectele noastre. Căci atîta timp cît stăpînește egoismul în noi, el ne împiedică să ne dăruim Tatălui și să învingem afectele de frică și de plăceri și nu ne dă puțința de a manifesta pornirea noastră de compătımire cu alții. Despre bărbăția cu care Hristos biruiește moartea din compătımire pentru noi și despre modul în care trebuie să ne pregătim și noi pentru această biruire din puterea jertfei Sale, Sfîntul Ciril din Alexandria scrie: «Și călea lui Hristos constă în faptul de a fi răbdat moartea cu bărbăție și de a nu o fi ocolit» pentru a mîntui, cum zice Sfîntul Pavel, pe cei păcătoși (I Tim. I, 15). Deci trebuie ca și noi să fim pregătiți pentru această misiune și gata să ne dăruim viața noastră în trup pentru frați»³.

Dar cum ne-ar comunica Hristos puterea de a omorî egoismul nostru și de a ne dăruî fără încetare Tatălui și pornirea spre comuniune cu semenii noștri prin compătımire, și o dată cu aceasta viața cea nouă, nemuritoare, dacă n-ar continua El însuși să se afle într-o stare permanentă de jertfă în înțelesul menționat: ca stare de dăruire neîncetată de Sine însuși Tatălui și de sensibilitate compătimitoare continuă cu ceilalți, care în același timp nu poate fi concepută fără o viață nesupusă morții? Și cum trebuie să fie înțeleasă starea Lui de jertfă permanentă, unită cu starea unei nemuriri veșnice?

Starea Lui de jertfă permanentă Sfîntul Ciril din Alexandria o exprimă declarînd că din Hristos se răspîndește fără încetare o bună mireasmă. Și numai pentru că din El se răspîndește fără încetare buna mireasmă a jertfei, pot și sfinții să răspîndească din ființa lor buna mi-

2. *Op. cit.*, libr. XVII; P. G. cit. col. 1069.

3. *Op. cit.*, libr. XVII; P. G. cit., col. 1072.

reamă a jertfei lor unită cu jertfa lui Hristos. Și jertfa răspindește o bună mireasmă Tatălui, pentru că îi place Tatălui să vadă pe Fiul Său, devenit om, și pe frații Lui întru umanitate, să I se dăruiască Lui în pornirea lor de iubire și de respect. Sfântul Ciril din Alexandria spune : «Și arderea de tot (holocaustul) trebuie să dureze noaptea și ziua. Căci neîncetată este buna mireasmă a lui Hristos. Și, la fel Viața Sfinților, închipuită prin ardere de tot, este o bună mireasmă neîncetată. Căci ei răspindesc din ei pe Hristos ca bună mireasmă, oferind lui Dumnezeu ca jertfă frumusețile vieții evanghelice prin faptele lor»⁴. Dar faptele nu se îndreaptă oare spre semenii lor ?

Despre starea neîncetată de jertfă a lui Hristos ca izvor de care împărtășindu-ne ne ridicăm și noi la starea de spiritualitate, sau de viață duhovnicească, ce se constituie din moartea egoismului, din biruirea afectelor, din comuniunea cu Sfânta Treime și cu semenii noștri, printr-o compătimire, a vorbit prima dată Epistola către Evrei și Apocalipsa, cap. 5. Această stare permanentă de jertfă a lui Hristos noi o primim în toate Tainele Bisericii, dar într-un mod culminant în Euharistie. Starea aceasta este deci un fundament ceresc al tuturor Tainelor și mai ales al Sfintei Liturghii împlinită prin chipuri vizibile în biserică. Această stare de jertfă permanentă a lui Hristos are deci în sine puterea de a ne desăvârși, pentru că ea însăși este o stare de desăvârșire, cum ne spune Epistola către Evrei. Numai datorită acestei stări de jertfă cerească permanentă putem înainta și noi spre o stare de o desăvârșire tot mai mare.

Dacă Hristos nu S-ar găsi fără încetare și pentru totdeauna în disponibilitatea generoasă a jertfei, de unde ar avea credincioșii putința să primească puterea pentru starea lor de jertfă de câte ori voiesc ? Căci nu putem spune că noi sintem aceia care punem pe Hristos în starea de jertfă, când voim noi. Și nici simpla amintire a jertfei Lui de odinioară ne dă această putere. Ci trebuie gândit că Hristos este prin inițiativa Sa proprie în mod permanent în stare de jertfă, pentru ca noi să avem totdeauna în această stare a Lui putința de a participa la ea, pentru a fi și noi în stare de jertfă. Altfel, ar depinde de noi să-L punem pe Hristos în starea de jertfă când voim noi, prin chemarea Sfântului Duh, deci cu întreruperi, și în fața Tatălui. Dar ideea desăvârșirii jertfei Sale ca om în fața Tatălui, ca o laudă deplină oferită Lui (Evr. XIII, 15), nu se împacă cu ideea că jertfa Lui nu durează într-un mod permanent și prin propria Lui inițiativă.

Dar jertfa lui Hristos în fața Tatălui nu are în vedere numai lauda oferită Tatălui, nici numai comuniunea sau unirea perfectă a Sa ca om cu Tatăl în izolare de noi. O spune tot Epistola către Evrei, XIII, 15. El vrea să atragă în această stare de jertfă de laudă oferită Tatălui și de unire prin El cu Tatăl în iubire în mod succesiv, în cursul istoriei, cel mai mare număr posibil din frații Săi. Apocalipsa descrie direct legătura

4. Op. cit., libr. XXII ; P.G. cit., col. 824 ; Jean Daniélou, *Bible et Liturgie*, ed. Cerf, 1952, p. 156-174, dă multe texte din Constituțiile Apostolice, Ciril de Ierusalim, Grigorie de Nysa, Dionisie Areopagitul, privilegiate la buna mireasmă a lui Dumnezeu, sau a lui Hristos, ca răspindire a luminilor, a puterilor dumnezeiești, sesizate de celbotezați în Hristos, dar nu ca propagare a stării Lui de jertfă.

jertfei lui Hristos cu istoria, sau faptul că Liturghia cerească nu este o liturghie în ea însăși, ci fundamentul pentru Liturghia văzută în biserici. Lipsa Lui de păcat face ca, comunitatea Lui cu noi prin jertfă să fie mai adâncă decât ne putem închipui.

Iar Sfântul Ciril din Alexandria spune: «Căci mijlocind Hristos și aducându-ne lui Dumnezeu Tatăl, vom fi primiți și noi, aducând rugăciunile noastre pentru păcatele noastre și cerind iertarea vinilor din trecut»⁵. Rugăciunile noastre sînt primite de către Tatăl mijlocind Hristos pentru ele, deci într-un fel de unire cu rugăciunile Lui Hristos. Dar El intervine pentru noi prezentînd jertfa Lui pentru noi Tatălui. Jertfa Lui este cea mai puternică rugăciune întrupată. Rugăciunea noastră, hrănită din jertfa Lui, este și ea un fel de jertfă, care poate să meargă mai departe pînă la jertfa ca rugăciune întrupată. Astfel mijlocirea lui Hristos nu ne este exterioară nouă, sau nu ne lasă pe noi exteriori Lui, ci ne unește cu El, ridicîndu-ne la starea Sa de jertfă. Întrucît rugăciunea noastră alimentată de jertfa lui Hristos și amestecată cu rugăciunea Lui este și ea o jertfă (Ps. 140, 2), se poate considera toată Liturghia o jertfă a lui Hristos și a noastră din puterea jertfei Lui, o jertfă care culminează în Euharistie, care este dăruirea de Sine a lui Hristos Tatălui și nouă, dar care nu se realizează fără rugăciunea noastră, hrănită la rîndul ei din jertfa cerească a lui Hristos.

Epistola către Evrei descrie în mod stăruitor această dublă orientare a jertfei lui Hristos către Tatăl și către noi pentru a ne atrage și pe noi în starea Sa de jertfă prezentată Tatălui, unindu-ne și pe noi cu Sine și în Sine cu Tatăl. Ea descrie legătura întretinută prin Hristos între noi și Tatăl ca o jertfă care îl menține în același timp ca Omul central veșnic viu, nesupus morții. Noi avem astfel viața nesfîrșită și veșnică a Tatălui, a izvorului vieții, în Hristos, în Fiul lui Dumnezeu devenit Om și dăruit veșnic ca jertfă Tatălui.

Această Epistolă, după ce a menționat că jertfele din Vechiul Testament se repetau pentru că ele nu puteau desăvîrși pe cei pentru care se aduceau, întrucît ele erau jertfe de animale, de o valoare mult inferioară celor ce trebuiau să fie răscumparați, și desăvîrșiți, arată că jertfa lui Hristos nu trebuie să fie repetată pentru că ea poate, prin valoarea ei nemăsurată, să răscumpere deplin și să ducă la desăvîrșire pe oameni prin unicitatea ei. «El n-are trebuință să aducă în fiecare zi o jertfă ca arhieriei (Vechiului Testament): întîi pentru păcatele proprii, apoi pentru păcatele poporului, căci El a făcut aceasta aducîndu-Se pe Sine o singură dată pentru totdeauna» (Evr. VII, 27). «Căci printr-o singură jertfă a desăvîrșit pentru veci pe cei ce se sfințesc» (Evr. X, 14).

Cela ce n-are în sine desăvîrșirea nu poate desăvîrși pe alții. Dar jertfa lui Hristos n-ar fi desăvîrșită dacă ea n-ar însemna o stare permanentă de jertfă. Cel ce nu se dăruiește total și pentru totdeauna, nu se dăruiește într-un mod desăvîrșit. Numai în această permanență se arată desăvîrșirea jertfei lui Hristos și puterea ei de a desăvîrși pe alții.

În Evrei X, 14 e folosit trecutul: «a desăvârșit», dar și prezentul: «pe cei ce se sfințesc». Hristos «a desăvârșit», pentru că cei pe care i-a desăvârșit «se sfințesc», sau au în ei virtual de pe acum desăvârșirea, care înaintează prin împărtășire continuă de jertfa Lui Hristos, în sfințire.

Pentru aceea, deși Hristos nu mai repetă moartea Sa pe cruce, calitatea Sa de Arhiereu, deci mijlocirea Sa, nu încetează, ci rămâne «nepieritoare» (Evr. VII, 24), El este «Arhiereu în veci», «dincolo de iconostas», unde «El a intrat ca Înaintemergător» (Evr. VI, 20). Astfel trebuie să unim în mod paradoxal cele două afirmații: pe de o parte El nu repetă jertfa Sa, pentru că jertfa Lui este desăvârșită; pe de altă parte, această jertfă are o eficiență, sau chiar o actualitate permanentă, căci calitatea Lui de Arhiereu n-ar putea funcționa fără jertfă. Nici El însuși nu oferă alte jertfe, pentru noi, nici altcineva, căci aceea ar însemna că El sau un altul poate aduce o jertfă mai înaltă, că jertfa Lui nu este desăvârșită. Dar dacă jertfa Lui n-ar rămâne permanentă, ar exista ceva mai înalt decât starea de jertfă și calitatea Lui de Arhiereu ar fi depășită. În acest caz, eficiența permanentă a jertfei Sale ar avea un caracter juridic, ceea ce nu ne-ar putea desăvârși continuu. Dar noi ne desăvârșim întrucît ne însușim și noi o stare permanentă de jertfă, o depășire continuă de noi înșine. Și o astfel de stare noi nu ne-o putem însuși decât din Hristos, suprema și permanenta jertfă prin El însuși. De altă parte, Hristos n-ar putea fi un arhiereu pasiv, prin simplul titlu, lipsit de o activitate mijlocitoare. Dăr pe ce s-ar baza această activitate mijlocitoare, dacă nu pe o jertfă continuu actuală?

În mod deosebit, în cazul lui Hristos calitatea de Arhiereu și cea de jertfă sînt de neseplat. El rămîne fără încetare Arhiereu, de aceea El trebuie să rămînă neîncetat și în stare de jertfă. Dar El este în același timp și altarul suprem propriu-zis. Căci altarul este locul spiritual cel mai înălțat către Dumnezeu, în spațiul spiritual cel mai aproape de Dumnezeu și de sfințenia Lui. Dar ce poate fi mai înălțat spre Dumnezeu decât Fiul lui Dumnezeu devenit Om pentru a se oferi ca jertfă supremă Tatălui în numele tuturor fraților Săi întru umanitate? El este cel mai înalt Arhiereu, cel mai înalt altar și cea mai desăvârșită jertfă. El este Arhiereul desăvârșit, jertfa desăvârșită care poate conduce la desăvârșire pe frații Săi întru umanitate, la cea mai înaltă apropiere de Dumnezeu, ca fii adoptivi ai Tatălui și frați ai Săi ca Fiul Unic născut al Tatălui. Ei pot fi puși ca jertfe vii împreună cu jertfa Sa pe acest altar suprem în fața imediată a Tatălui. Dar desăvârșirea lor se realizează și durează în veci, printr-o participare veșnică la jertfa Fiului lui Dumnezeu devenit Om.

Epistola către Evrei arată concentrarea în Hristos a calității de Arhiereu permanent, de jertfă neîncetată, și de altar suprem și nepieritor, prezentînd pe Hristos ca cel ce celebrează în calitate de Arhiereu o Liturghie pe altarul situat în spațiul cel mai sînt și mai interior al Cortului ceresc, care nu e făcut de mină. Întrucît El nu intră în acest interior din timp în timp, ci o singură dată pentru a rămîne acolo totdeauna, El săvîrșește o Liturghie neîncetată. Dar cum ar să-

virși-o El fără întrerupere, dacă n-ar oferi fără întrerupere jertfa supremă de Sine Însuși?» Lucrul de căpetenie în ceea ce a fost spus este că noi avem un astfel de Arhieru care S-a așezat de-a dreapta tronului slavei, în ceruri, săvirșind Liturghia în Sfinta Sfintelor și în corul adevărat, care n-a fost înfipt de om ci de Dumnezeu» (Evr. VIII, 1). Dar în Sfinta Sfintelor El celebrează la altarul care este cel mai înalt loc în ea. Și altarul este El Însuși. Astfel, altarul bisericii este chipul văzut al lui Hristos pe care sau întru care El Însuși oferă jertfa Sa, prin preot, Tatălui Său, dăruindu-se și nouă pentru a ne ridica împreună cu El ca jertfă la Tatăl. Încă Ignatie de Antiohia zice: «Alergați toți pentru a vă reuni în același templu al lui Dumnezeu, la picioarele altarului, adică ale lui Hristos»⁶. «Altarul este Hristos — zice Sfântul Ciril de Ierusalim — căci Hristos este piatra cea din capul unghiului, piatra de mare preț»⁷. Interpretînd cuvîntul din Ieșire XX, 24—26, Sfântul Ciril din Alexandria zice și el: «Altar de pămînt numește aici pe Emanuel. Căci «Cuvîntul s-a făcut trup» (Ioan I, 14) și firea trupului este din pămînt. Apoi în Hristos este oferit tot ceea ce noi oferim»⁸.

Astfel Hristos este altarul nepieritor și jertfa nepieritoare, care n-are trebuință să fie repetată, pentru că trupul lui este nesticăcios și nesupus morții, avînd pe Fiul lui Dumnezeu ca ipostas și putînd fi oferită în El toată creațiunea. Datorită aceluiași fapt, Hristos este cel mai înalt altar, altarul prin excelență, deasupra întregii creațiuni, în fața Tatălui. Ca atare, cum repetă adeseori Sfântul Ciril din Alexandria, El poate desăvirși toată creațiunea, ridicînd-o la cea mai mare apropiere de Tatăl, în stare de jertfă vie, singura stare în care creațiunea poate veni și persista în această apropiere maximă de Tatăl. Ea poate persista veșnic acolo, pentru că Hristos cu care este unită în stare de jertfă este nu numai și Dumnezeu, ci în același timp, datorită acestui fapt, și caracterului desăvirșit al jertfei Sale, El este și liber de orice pasiune care întrefine stricăciunea (corupția) care duce corpul la moarte. Astfel în Hristos starea de jertfă nu mai este legată cu moartea. El a murit o singură dată pentru a birui, prin puterea dumnezeiască și prin libertatea Sa de patimi, moartea o dată pentru totdeauna. Sfântul Ciril din Alexandria zice: «Căci Unicul Născut, fiind Dumnezeu după fire, a făcut trupul Său nesticăcios (incoruptibil) și îmbrăcîndu-L în viața de sus L-a ridicat deasupra stăpînirii morții»⁹.

Identitatea dintre arhieria veșnică și starea permanentă de jertfă a lui Hristos în fața Tatălui și faptul că această stare El o are de la Sine Însuși și nu o primește prin Liturghia noastră, ne este arătată și de Apocalipsă, prin Mielul văzut ca junghiat lîngă cel care este așezat pe tron, mai aproape de El decît cele patru ființe și 24 de «presbiteri». Mielul este slăvit de aceste patru ființe, de cei 24 de «presbiteri», de o mare mulțime de îngeri, de toată creațiunea, pentru junghierea pe care a suferit-o și o poartă în Sine pentru mîntuirea multora. Mielul nu slăvit numai ca cel ce a fost junghiat, ci și ca cel ce prin înjunghierea văzută în El mîntuiește pe alții și alții. Și El este nu numai jertfa care este

6. Ad. Magnes., 6. 7. P.G. 68, col. 592—593 și 647.

8. Op. cit., libr. IX, col. 592. 9. Op. cit., libr. XI, col. 744.

folosită de un altul ca arhiereu, ci Cel ce mintuiește El însuși pe alții prin jertfa Sa; El este deci și Arhiereu. Junghierea nu este numai o amintire. El poartă junghierea în continuare în Sine. Căci dacă junghierea s-ar arăta numai ca o cicatrice, autorul n-ar spune că Mielul ședea «ca junghiat». Dacă în junghiere ar fi numai o amintire, autorul ar fi prezentat Mielul «ca unul care a fost înjunghiat». Într-un mod de negrăit Mielul arată înjunghierea ca o stare nedepășită, suferită într-un mod de neînțeles în continuare, dar totuși fără să se repete.

Dar unirea paradoxală a faptului că trupul lui Hristos a devenit nesticăcios și nesupus morții, cu starea Lui permanentă de jertfă cere o explicație mai aprofundată. Cum se împacă faptul că trupul lui Hristos pe de o parte nu mai e străpuns acum de cuie, pe de altă parte suferă o agonie pînă la sfîrșitul lumii, cum a spus Pascal? Realitatea trebuie să conștina pe de o parte în experiența mării sensibilități a predării sale totale Tatălui, sau a renunțării la Sine însuși, unită cu slava ce i se întoarce din cauza aceasta din partea Tatălui, pe de altă parte într-o compătimitoare pînă la o sfișiere interioară pentru oameni, trăită ca o comunicare a singelui și a trupului Său către ei, compătimitoare unită cu o mare satisfacție pentru iubirea care I se întoarce pentru aceasta din partea lor. Un teolog catolic zice: «Ucenicul nu poate fi deasupra învățătorului. Hristos vrea să continue în noi Paștile Său (jertfa) pentru lume. Cugetăm noi la aceasta suficient cînd săvîrșim Euharistia și cînd ne împărtășim de Mielul străpuns?» Sau: «Cînd Iisus strigă către Tatăl Său: «Dumnezeu Meu, Dumnezeu Meu, pentru ce M-ai părăsit?» (Matei XXVII, 46), El este cu noi în prăpastia infernului... În prăpastia acestui infern Iisus s-a unit cu tot omul, rugîndu-L pe Tatăl să aibă milă de păcătoși... Aceasta este rugăciunea Mielului fără pată care poartă păcatul lumii»¹⁰. Aceasta este starea permanentă de jertfă vie a lui Hristos. Cu cît cineva iubește mai mult pe un altul care suferă, cu cît mai mult suferă și El împreună cu acela. Mama suferă mai mult decît oricine pentru fiul ei care se găsește într-o dificultate. Chiar mai mult decît el însuși. Dar Hristos ne iubește mai mult decît toți. Însă suferința Lui cu noi este numai o latură a stării Sale, există și o alta: aceea a slavei.

Teologia Occidentală accentuează astăzi în mod unilateral capacitatea lui Dumnezeu de a suferi pentru oameni, declarînd că ideea veche a lui Dumnezeu nepătimitor este incompatibilă cu Dumnezeu creștin¹¹.

Dar starea prezentă a lui Hristos — și în general viața lui Dumnezeu — este mai complexă decît să poată fi redusă la un singur aspect. Spiritualitatea ortodoxă urmărește idealul libertății de patimi, dar nu conștina acest ideal ca o lipsă de iubire, de compătimitoare, ca un fel de indiferență. Există patimi rele care robesc și pasiuni bune care eliberează. Sfîntul Isaac Sirul zice: «În ziua cînd ai o tristețe pentru cineva

10. Jean Lafrance, *La prière du coeur*, L'Abbaye Sainte Scholastique 1980, p. 88—92.

11. A se vedea pentru protestanți: Jürgen Moltmann, *Trinität und Reich Gottes*, Kalsser Verlag, München, 1980; pentru catolici Herbert Mühlen, *Die Veränderlichkeit Gottes. Auf dem Wege zu einer neuen Kreuzestheologie*. Münster, Aschendorf, 2 Auflage, 1969.

care se găsește în neputința de a face binele, sau în fața a ceea ce este rău, ...socotește-te pe tine un martir și simte-te pe tine ca suferind pentru Hristos și ajuns demn de a-L mărturisi. Căci e bine să ne amintim că Hristos a suferit pentru păcătoși și nu pentru cei drepți»¹².

Dar foarte clar a exprimat cele două laturi ale stării de jertfă pentru alții starețul Vasile Gondikakis de la muntele Athos: «Întins pe lemnul crucii, omul se odihnește, dacă aceasta se întâmplă din cauza iubirii pentru altul. Nu există nici mod, nici loc, care să odihnească pe om mai adânc, mai adevărat (mai divino-uman), decât răstignirea și crucea din iubire»¹³. Noi înțelegem aceasta dacă ne amintim că de fiecare dată când am evitat, din comoditate, de a ne angaja într-o suferință pentru altul, au apărut în noi remușcări care nu mai încetează niciodată de a ne chinui. Sfântul Isaac Sirul zice și el: «Dacă nu ajuți pe alții te infunzi pe tine însuși în boală (spirituală)»¹⁴. De aici rezultă că suferința pentru alții este un mijloc al desăvârșirii și al spiritualizării. Iar aceasta ne vine din umanitatea lui Hristos care, ca lipsită de păcat, e într-o comuniune totală de suferință cu frații Lui în umanitate.

Dar de unde vine această înclinare de a suferi pentru cei ce suferă și prezența paradoxală a odihnei și a sfințeniei în această suferință? Pentru ce Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat și a primit suferința pentru noi, pentru a ne da și nouă putere de a suferi pentru alții? Noi simțim, că prin aceasta El ne dă mijlocul de a ne împlini pe noi înșine, căci noi cădem într-o lipsă de sens, într-o monotonie când ne ocupăm numai cu noi înșine. Noi sintem prin firea noastră făcuți unii pentru alții, pentru comunicarea între noi. Deci trebuie să fie chiar în Dumnezeu fundamentul pentru acest fapt. Chiar în Dumnezeu Fiul este pentru Tatăl și Tatăl îi întoarce bucuria pentru acest fapt. Iubirea în Sfânta Treime este aceea care ne-a făcut unii pentru alții.

În creațiune, păcatul însă a produs sciziune, sau refuzul jertfei din iubire, pe toate planurile: între Dumnezeu și noi, între mine și tine, între suflet și trup, între popoare. Acțiunea de a întoarce fapăturile pe calea unirii, prin jertfă, a început de la Dumnezeu Însuși. Astfel nu există o forță mai puternică pentru unificarea tuturor făpturilor decât compătimirea lui Hristos pentru noi, pentru că ea este compătimirea unei puteri negrăite a lui Dumnezeu făcut om lipsit de egoismul păcatului, care ne comunică la toți cei ce-i deschidem inima această putere de a compătimi. Această acțiune de unificare prin compătimire este continuată fără încetare prin Fiul lui Dumnezeu făcut Om. Prin ea El ne aduce la unirea cu El și prin El cu Tatăl și între noi.

Fiul predat Tatălui din iubire, din veșnicie, a asumat sarcina, de a aduce din nou creațiunea, făcută pentru a trăi în unitate cu Dumnezeu și în ea însăși, în această unitate. El vrea să facă aceasta din interiorul creațiunii, făcându-Se Om nesupus păcatului în unire culminantă cu firea umanității și angajând în această acțiune și voința naturii noastre, primită în ipostasul Lui. El se dă astfel ca Om Tatălui pentru noi într-o jertfă în care rămâne fără încetare pentru a trage pe toți frații

12. Cuv. 68, *Filocalia* rom., vol. X, p. 320.

13. Athos, 1974.

14. *Op. cit.*, p. cit.

Săi în această stare. Astfel jertfa oferită de Hristos Tatălui este în același timp o jertfă pentru noi. Este o jertfă adusă Tatălui, în care vrea să ne atragă și pe noi ca jertfă, unindu-se în acest scop cu noi în această stare. Liturghia cerească nu poate fi despărțită de Liturghia văzută în bisericile pămîntești.

Dar unirea paradoxală între starea de jertfă permanentă a lui Hristos și între starea Sa etern nesupusă morții poate fi înțeleasă și ca o stare de moarte față de viața conformă lumii, care înaintează spre moarte. Propriu-zis cele două stări: moartea față de viața conformă lumii, supusă prin afectele sale morții, și viața eternă în Dumnezeu nu sînt două stări diferite, ci una singură. Și la acest mod unitar de viață participă și cei ce se unesc cu Dumnezeu în Hristos. Sfîntul Kiril de Alexandria zice: «Deci este nevoie ca cei care sînt cu adevărat jertfiți (*iepol*) să poarte în ei, înăuntru și în afară, într-un mod curat, moartea lui Hristos în trupul lor, și să fie împreună cu El în Sfîntul Botez»¹⁵; iar în alt loc zice: «Căci Cuvîntul Tatălui este viu și lucrător și, pe lângă aceea, viață și lumină și mireasmă spirituală bine miro-sitoare»¹⁶.

Dăruindu-se în acest sens Tatălui și prin aceasta fiind mort vieții conforme lumii, dar în același timp plin de viața Tatălui, Hristos ia și prezintă împreună cu Sine Tatălui și pe cei ce au murit cu El vieții conforme lumii, pentru a se umple de viața cea-nemuritoare a Tatălui. Căci adunați în Fiul, ei își însușesc iubirea Lui de Fiul față de Tatăl, biruind egoismul lor, înfrînînd afectele lor și atașamentul la lume, umplîndu-se de viața dumnezeiască, în comuniune cu Fiul și cu Tatăl, simțîndu-se uniți prin compătimire, cu semenii lor, datorită puterii de compătimire primită de la Fiul.

Căci trebuie menționat că dăruindu-Se Tatălui împreună cu Hristos și murind astfel egoismului lor și vieții conforme lumii, aceasta se împacă cu comuniunea prin compătimire cu alții, așa cum Hristos murind lumii și dîndu-Se Tatălui prin compătimire față de oameni, nu a murit lumii și oamenilor, ca realități ontologice, ci vieții egoiste și divizate, apărută în lume pe urma păcatului. Dimpotrivă, moartea față de lume așa cum este ea după păcat și viața în Dumnezeu înseamnă ridicarea la viață de comuniune cu semenii, viață care se hrănește din viața de comuniune cu Hristos, care a murit din compătimire pentru oameni, pentru a-i ridica din egoismul lor purtător de moarte. În starea de jertfă permanentă a lui Hristos sînt cuprinse atît starea de pre-dare Tatălui cit și starea de compătimire și deci voința eficientă de comuniune cu oamenii. El este în această stare de jertfă permanentă unit cu Tatăl și pe cale de a se uni cu alți și alți oameni prin compătimire și prin extinderea stării Sale de jertfă către ei spre a-i atrage și pe ei la Tatăl. Căci aceasta este însăși voia Tatălui Său, ca să fie unit nu numai El cu Tatăl, ci să-i unească cu El și pe cei cu care S-a făcut frate din voia Tatălui. Sfîntul Kiril de Alexandria zice: «Căci Hristos este nestricăcios și rămîne totdeauna și este deplin cunoscut ca atare în tot timpul. Și el este în fața lui Dumnezeu, adică în ochii Tatălui.. pentru a se arăta, precum s-a scris, în fața lui Dumnezeu pentru noi

15. *Op. cit.*, libr. XI, col. 777.16. *Op. cit.*, libr. XIII, col. 856.

(Evr. IX, 24). Căci El nu se prezintă în fața Tatălui numai pe Sine însuși, ci și pe noi în Sine, care am căzut departe de la fața și din ochii Lui... În Hristos noi am dobândit apropierea și îndrăznirea pentru intrarea în Sfintele»¹⁷.

Hristos este în starea de jertfă permanentă în fața Tatălui, pentru a ne aduna pe toți în această stare proprie Lui. Și noi venim succesiv în această stare, datorită faptului că noi venim la existență în cursul timpului. Și o dată veniți la această stare în fața Tatălui, noi trebuie să rămânem în ea, în viața pămîntească și în veșnicie pentru a crește veșnic din Dumnezeu, care se dă nouă în măsura în care noi înșine ne dăm Lui sau ne deschidem Lui. Și pentru a rămîne în această stare de jertfă permanentă, noi avem nevoie ca Hristos însuși să rămînă în această stare permanentă ca izvor al dăruirii noastre permanente.

Încă în Epistola către Evrei se spune că după ce Hristos a intrat în locul cel mai înalt și cel mai sfînt, în fața Tatălui, pentru a rămîne acolo în stare de jertfă pentru noi, trebuie să între și credincioșii atrași de El și unindu-se cu El, în starea de jertfă prezentată în fața Tatălui. Și noi intrăm acolo însușindu-ne singele sau viața Lui jertfită pentru noi, care pătrunde în noi și se revarsă în noi cu forța compătimirii Lui. Noi ne însușim trupul Lui sfîșiat spiritual de durere pentru noi, trup care a devenit o sfîntă perdea (catapetasma) cu porțile deschise spre altarul și spre jertfa vie care este El însuși prezent în fața Tatălui, privind la Tatăl, oferindu-Se Tatălui. Sfîntul Ciril de Alexandria zice: «Altarul (cortului din Vechiul Testament), închipuia pe Hristos... în jurul Lui se aflau Serafimii și deasupra Dumnezeu primind bună mireasmă fără asemănare a lui Emanuel... Dar și noi sintem primiți de Tatăl, cînd din noi se ridică buna mireasmă a mirului Hristos»¹⁸.

Trupul celui ce se află în comuniune compătimitoare cu alții, este transparent aceluia. Cu atît mai mult trupul lui Hristos. În viața plină de compătimitoare comunicată nouă este singele Său curățit de orice preocupare egoistă de Sine însuși, care împiedică această comunicare. Cu atît mai transparent a devenit trupul lui Hristos și mai comunicabil singele Lui, după înviere. Dar prin trupul Său și prin viața Sa se intră la Tatăl însuși: «Drept aceea, frații mei, avînd o asemenea îndrăznire, să intrăm în Sfînta Sfîntelor, prin singele lui Iisus, pe calea nouă și vie pe care a reinnoit-o pentru noi, adică prin trupul Său. Și avînd un Arhiereu mare peste casa lui Dumnezeu, să ne apropiem cu o inimă curată, în plîntătea credinței, curățind prin stropire inimile noastre în apa curată» (Evr. X, 19—22). Sfîntul Ciril de Alexandria comentînd acest loc zice: «Noi spunem că Cuvîntul lui Dumnezeu S-a ascuns, pentru că El a luat asupra Lui, un acoperămint pentru economie și a așteptat timpul propriu pentru a se arăta. Și acest timp în care s-a arătat tuturor a fost învierea Sa»¹⁹.

Dar desăvîrșirea lui Hristos și deci și desăvîrșirea care ne-o comunică și nouă treptat și veșnic constă nu numai în faptul că El nu mai moare ci se află în locul cel mai înalt și cel mai apropiat de Tatăl, ci și în faptul că, în calitate de jertfă atotcurată este Sfînt și ne sfîn-

17. *Op. cit.*, libr. X, col. 672.
19. *Op. cit.*, libr. X, col. 681.

18. *Op. cit.*, libr. X, col. 664.

tește și pe noi, ajutându-ne să participăm la starea Lui de jertfă. Sfințenia este deci și ea o componentă a desăvîrșirii spiritualității. Cel ce duce o viață pătată nu e nici aproape de Dumnezeu, nici desăvîrșit, nici spiritual. Dar viața la înălțimea apropiată de Dumnezeu, viața curată, duhovnicească, sfântă, este o viață de jertfă, de renunțare la sine însuși pentru alții. Se constată în om ca cea mai proprie trăsătură a umanității sale autentice înclinarea de a se dărui, de a se jertfi pentru alții și pentru Dumnezeu, prin care urcă El însuși și ridică și pe alții la înălțime. Și această trăsătură noi o simțim ca o trăsătură de curățenie. Dar numai Hristos a actualizat în Sine sfințenia desăvîrșită, pentru că numai El a trăit viața Sa în întregime ca jertfă. Și numai împărtășindu-ne de El, noi putem face să stăpînească și în noi o stare de jertfă curată, deci de sfințenie. «Căci printr-o singură jertfă adusă, a condus la desăvîrșire pe cei ce se sfințesc» (Evr. IX, 13).

Starea permanentă de jertfă a lui Hristos se arată mai concret în unirea Sa în suferință cu oamenii care suferă. Iar unirea noastră cu El se arată în modul cel mai sensibil în participarea, din puterea lui Hristos, la suferința altora, participînd astfel la suferința Lui pentru aceia. A spus-o El însuși: «Cînd veți face unuia din acești frați prea mici ai mei, Mie Mi-ați făcut» (Matei XXV, 45). Cînd ați dat de mîncare unui flămînd, Mie Mi-ați dat; cînd ați vizitat un bolnav, pe Mine M-ați vizitat. Aceasta înseamnă că El se face bolnav cu cei bolnavi, că El flămînzește cu cei flămînzi etc. Și mișcorînd suferința acelora, o micșorăm pe a Lui.

Propriu-zis noi ne împărtășim de Hristos în stare de jertfă în Li-turghie nu numai pentru a-L avea pe Hristos suferind cu noi în greutățile noastre, ci și pentru a lua puterea de a suferi împreună cu El pentru alții. Iar prin jertfa ce o aducem astfel pentru alții, deschidem nu numai poarta altora pentru noi, ci îl întîlnim în ei și pe Hristos; și în același timp dărimăm egoismul nostru sau zidul dintre noi ca oameni și dintre fiecare din noi și Hristos; lăsîndu-L pe El și pe alții să intre în noi. De acest zid a spus Pavel că l-a dărîmat Hristos prin crucea Lui (Evr. II, 14). Numai astfel ieșim din închisoarea noastră egoistă și ne depășim pe noi înșine continuu. Numai deschizîndu-ne unul altuia — fapt ce se întîmplă cu deosebire în actul compătimirii — ne întîlnim cu Hristos și totodată ne umanizăm cu adevărat. Așa se adevărește cuvîntul: «Unde sînt doi sau trei adunați (cu adevărat) în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei XVIII, 20); unde sînt doi sau trei ce comunică unul altuia cu adevărat, realizînd umanitatea lor, prin părăsirea egoismului propriu, prin umanitatea lor devenită transparentă, se vede Hristos, care ni se dăruește nouă în stare de jertfă: sau din Hristos aflat în noi în stare de jertfă, luăm și noi putere să ne comunicăm unul altuia uitîndu-ne pe noi înșine sau jertfîndu-ne unul altuia și prin aceasta umanizîndu-ne și devenind transparentți pentru Hristos.

În atmosfera de indiferentism contemporan față de Hristos, de solitudine neîncercătoare a omului în om, de răspîndire a relativismului față de orice sens, certitudine și valoare, numai jertfa deplină a unui om pentru altul, din puterea jertfei lui Hristos, mai poate face pe om

sensibil la puterea lui Hristos, la certitudinea valorii sale eterne și a sensului existenței sale. În aceasta se adverește puterea crucii lui Hristos, care ne umanizează, ne deschide pe unul altuia, ne revelează valoarea noastră ca oameni destinați eternității.

De aceea ideea unui Dumnezeu care suferă pentru oameni — din prețuirea uimitoare a valorii lor — și ne atrage și pe noi în această suferință, cișligă azi tot mai mult interesul teologiei, punând într-o lumină înnoită sensul și puterea crucii lui Hristos. Prin aceasta se redescoperă o idee scumpă Părinților Răsăriteni. Unul din teologii contemporani, spune: «Tradiția orientală posedă o mare capacitate de a vedea în Dumnezeu o coexistență a celor opuse... Chipul unui Dumnezeu pătimitor (suferitor) e cu mult mai apropiat de mentalitatea orientală»²⁰. Acest teolog stăruie asupra caracterului apofatic al lui Dumnezeu, asupra faptului că în El se unesc cele contrarii, fapt recunoscut în teologia Părinților Orientali. Ilustrăm aceasta și cu Epistola către Evrei IV, 15: «Nu avem arhieru care să nu poată pătimi împreună cu slăbiciunile noastre». Suferința lui Hristos cu noi e o «putere, nu o slăbiciune».

Dar sfințenia care ni se comunică și nouă în biserică din jertfa permanentă a lui Hristos în fața Tatălui, prin faptul că ne face capabili să părăsim egoismul nostru, se răspindește peste toate lucrurile pe care le folosim în biserică pentru a participa prin chipuri la jertfa lui Hristos. E sfânt locașul bisericii unde trăim în Hristos această sfințenie prin împărtășirea de jertfa lui Hristos. Sînt sfinte obiectele, materiile, gesturile, veșmintele preotului, care săvîrșește actele prin care vine Hristos și ni se comunică în stare de jertfă. Sînt sfinte actele noastre de închinare, cuvintele, darurile noastre.

Dar Hristos care se află în fața Tatălui în stare de jertfă vie, nu e singur în acel plan invizibil, cum nu e singur nici în Biserica de pe pămînt sub speciile văzute de pîine și vin. În jurul Mielului prezent în fața Tatălui și lucrător ca «înjunghiat» asupra celor ce sînt pe pămînt se află cele patru ființe (care par să fie cei patru evangheliști, ca cei mai apropiați de Dumnezeu și cei mai cunoscuți ai faptelor Sale) și douăzeci și patru de «presbiteri» și care reprezintă pe primii și pe principalii săvîrșitori ai Liturghiei cerești²¹.

Ultimii sînt îmbrăcați în veșminte albe și poartă pe capetele lor cununi ca semn al martirajului lor. După ei se află milioane de îngeri.

20. Teologul catolic W. Hryniewicz, *Le Dieu souffrant*, în rev. *Eglise et théologie*, 12 (1981), p. 333—335. A se vedea și L. Gillet, *Le Dieu souffrant*, în «*Contacts 17/1965*», p. 249—254. Iar dintre teologii protestanți și alți teologi catolici vezi nota 11.

21. Acești 24 «presbiteri» pot fi reprezentanții poporului israelit și apostolii, care au slujit pe pămînt într-un mod culminant pe Hristos. Pierre Prigent zice: «Nu avem oare aici descrierea unei ierarhii a cultului, prototip și model al realității pămîntesti, familiară celor dinții cititori ai Apocalipsei?» («Ei sînt în mod net deosebiți de mulțimea credincioșilor (VII, 9—17; XV, 2—4), sau de Biserică, mireasa Mielului (XIX, 5—9). Ei nu sînt deci pur și simplu asimilabili creștinilor de rînd, cu toată înrădărea care-i unește cu ei». (Pierre Prigent, *Apocalypse et Liturgie*, Delachaut et Niestlé, Neuchâtel, Suisse, 1964, p. 48). Viziunea pare să se bazeze pe făgăduința Domnului făcută apostolului Ioan în a doua Epistolă a Sa, dar și Epistola către Evrei, documentul principal al Liturghiei Bisericii apostolice, pune pe primul loc între cei ce au mărturisit credința, pe «presbiteri» care au fost martirizați» (Evr. XI, 2).

Cei douăzeci și patru de «presbiteri» cad în fața Mielului avînd fiecare o alăută și cupe de aur pline de tămîie care sînt rugăciunile sfinților». Se vede acum și mai clar caracterul Liturghiei care se săvîrșește în cer, legată de Liturghia de pe pămînt. Rugăciunile celor ce sînt pe pămînt sînt preluate de «presbiterii din cer, ca împreună cu jertfa Mielului, sau provocate de ea, să obțină iertarea păcatelor. Dar prezentarea acestor rugăciuni este însoțită cu cîntarea de slavă închinată Mielului, care prin jertfa Lui mîntuiește pe toți cei ce se roagă Lui și Tatălui, nu numai de «Presbiteri», ci și de milioane de îngeri și de «toată creațiunea care se află în cer și pe pămînt». Cîntarea din cer se întîlnește cu imnul «Pe Tine Te lăudăm» din Biserica de pe pămînt. Toată creațiunea este prinsă într-o Liturghie unică cerească și pămîntească, avînd în centru pe Mielul care șade ca înjunghiat în fața Tatălui.

Jertfa Mielului, care se află pe supremul altar ceresc unit în chip nevăzut cu cel din Biserica văzută, dă un anumit curs desfășurării istoriei, provocînd în ea sciziuni și mari suferințe, întrucît unii primesc participarea la El ca jertfă și comuniunea cu Tatăl și cu semenii, iar alții nu le primesc, ci se lasă ispitiți de forțele răului. Chiar Mîntuitorul a spus: «N-am venit să aduc pace, ci sabie. Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său» etc. (Matei X, 24). Iar în Apocalipsă se vorbește de sabia cuvîntului, care iese din gura Fiului Omului, sau de sabia cuvîntului lui Dumnezeu (I, 16; XIX, 15). E-cuvîntul care separă pe cei ce se luminează prin el și deci se înduhovnesc, primind porînd spre jertfă, de cei ce refuză lumina și jertfa.

În cea mai intimă apropiere de Mielul înjunghiat, sub altar, se află sufletele celor ce au fost și ei înjunghiați pentru cuvîntul lui Dumnezeu. Ele se roagă lui Dumnezeu cu nerăbdare să judece și să ceară socoteală pentru singele lor celor ce sînt pe pămînt și Mielul le răs-punde cerîndu-le să aștepte un timp pînă ce vor veni și cei ce sînt prevăzuți să mai fie tăiați ca ei (V, 10—11). Dar au primit și ei veșminte albe ca și «presbiterii». Apoi la ei se adaugă o «mare mulțime, pe care nimenea nu o putea număra, din fiecare neam, din toate semînțiile, din toate popoarele și din toate limbile, luînd loc în fața Mielului, îmbrăcați în veșminte albe și avînd în mîini ramuri de finic», ca semn al nemuririi. Aceștia sînt, după un cuvînt al unui «presbiter», «aceia care vin din marea strîmtorare și și-au spălat veșmintele lor în singele Mielului» (Apoc. VII, 9—16). Aceasta înseamnă că din Mielul care se află în fața Tatălui ca înjunghiat continuă să se verse singele curat de care se împărtășesc cei ce îl mărturisesc și care le dă puterea să-și verse într-un elan de dragoste, care-i arată curați (albiți) de orice egoism, propriul lor singe amestecat cu singele Mielului, pentru cîștigarea altor frați pentru Hristos. Viața Mielului, mort pentru lume s-a extins în ei, dîndu-le puterea să moară vieții conforme lumii și să intre în viața nemuritoare, purtătoare a hainei albe a curăției de orice egoism.

Toți cei ce vin grup după grup din viața pămîntească s-au împăr-tășit de Mielul, se împărtășesc și acum și de El într-un mod mai presus

de chipuri, cum s-au împărtășit în viața pămîntescă. Dar fiindcă atît cei ce sînt pe pămînt cît și cei ce au ajuns la împărtășirea de El mai presus de chipuri, se împărtășesc de același Miel, ei sînt participanți la aceeași Liturghie care pentru cei dintîi este văzută, pentru ultimii e nevăzută. Toți sînt aduși la Tatăl prin același Miel înjunghiat (Efes. II, 18).

IISUS HRISTOS — PRINCIPIUL ABSOLUT AL UNITĂȚII CREȘTINE

Pr. conf. ILIE MOLDOVAN

Iisus Hristos este începutul și sensul suprem al tuturor lucrurilor create. «*Ieri azi și în veci — este Același*» (Evrei XIII, 8), rațiune divină, lumină neînserată, prezență reală. Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver (1983) își inaugurează discuțiile ecumenice cu genericul: «*Iisus Hristos — viața lumii*». Titlul acesta vrea să sugereze ideea că viața noastră este în dependență absolută de Dumnezeu și sensul ei se descoperă dincolo de zările ei, strălucind în slava învierii lui Hristos. Teologia ecumenică își sporește astfel preocupările, agonisind în avuția ei o temă nouă. E vorba de o temă careia îi corespunde în iconografia ortodoxă o imagine plastică care ne înfățișează pe Iisus Hristos într-un nimb de glorie, încununat cu stele și purtînd în mîină globul pămîntesc. Imaginea are și o profundă semnificație ecumenică. Unitatea spre care tinde creștinătatea actuală nu se poate înfăptui în afara condițiilor de unitate a neamului omenesc, în afara păcii spre care aspiră omenirea, în afara ambianței de înfrățire a tuturor popoarelor care locuiesc pe pămînt. Sensul acestei unități este sensul vieții înseși, iar el se descoperă în Hristos-Iisus¹.

Dependența deplină de Dumnezeu face ca viața să însemne o revelare a bogăției darurilor cu care sîntem înzestrați și totodată o descoperire a lucrării proniatoare divine. Toți creștinii sînt chemați să se folosească de aceste daruri și de această lucrare în vederea refacerii unității lor dintru început. Ca mod de afirmare a solidarității creștine pe teren practic, ecumenismul este un răspuns la acest apel. El este identificat peste tot unde creștinismul iese din izolarea față de lume, angajîndu-se în luptă pentru pace, în promovarea dreptății și bunăstării sociale, prin constituirea unor organisme interbisericești sau prin alcătuirea unor forme diverse de colaborare și de slujire interconfesio-

1. Tema propusă pentru dezbaterile teologice de la Vancouver (1983) prezintă mai multe aspecte. În afară de aspectul de care ne ocupăm în acest studiu, ar mai trebui să fie cunoscute și altele, cum sînt: Perspectiva religio-morală a vieții în Hristos; Iisus Hristos ca sens și finalitate a lumii; Iisus Hristos, temelul creștinismului cosmic, — pe care le vom prezenta în alte ocazii.

nale². În credința creștină, însă, Iisus Hristos nu este numai sensul suprem al vieții, fiindcă Dumnezeu prin El a creat-o; nu este numai proniatorul ei, fiindcă Dumnezeu prin El o călăuzește, pentru a-și putea împlini destinul care i-a fost rânduit în sfatul cel veșnic. Ci Iisus Hristos este și viața ei, fiindcă ei i se dăruiește; Iisus Hristos este viața vieții, este «viața lumii»³. În Iisus Hristos viața își dezvăluie superlativul ei. În iconomia mântuirii, Fiului lui Dumnezeu întrupat îi revine rolul de a transmite viața divină. Prin viața omenească a Mântuitorului răzbate o altă viață. Întruparea aduce în lume, prin cele ce le putem cunoaște și atinge, cele nevăzute și necreate. Umanitatea lui Hristos este focarul din care iradiază, într-o formă accesibilă făpturii omenești și pe măsura ei, înfinitatea vieții divine. Ideea aceasta o exprimă Mântuitorul însuși în cuvintele: «Eu sint viața» (Ioan XI, 25). Cuvântul «viață» apare ca cel mai propriu termen pentru a descoperi întrepătrunderea necreatului și a creatului, a tainicului și a inteligibilului, a lucrurilor dumnezeiești, minunate, și a lucrurilor firești, naturale. Tema identificării Mântuitorului cu viața are și ea implicații în ordinea preocupărilor ecumenice contemporane. Cheia de boltă a teologiei unirii o constituie noțiunea de «unitate dată» și aceasta înseamnă o unitate existență⁴. E unitatea pe care o avem în realitatea Bisericii. Lumea își găsește în Iisus Hristos rațiunea supremă sau logosul ei, dar Biserica își află în același Domn Iisus Hristos principiul de viață veșnică a ei. Unitatea creștină de colaborare și slujire nu este una și aceeași cu unitatea dată în Biserică; amândouă însă îl au pe Iisus Hristos ca sursă și temelie comună⁵.

În spiritul temei propuse pentru dezbateri la Vancouver, studiul de față își ia sarcina să arate felul în care Bisericele creștine, în cadrul mișcării ecumenice, neputând realiza definitiv, după o relativ lungă perioadă de sinuoase evoluții, decât axa colaborării dintre ele pe tărîm practic, ar putea depăși situația actuală, descoperind în Iisus Hristos, în același timp, principiul revelat al creației, de care atîrnă viața lumii, și principiul absolut al unității creștine, de care atîrnă viața Bisericii. În lumina lui Hristos, lumea apare drept expresia plasticizată a cugetării divine, existînd în timp și spațiu. Pentru a surprinde însă acest sens al lumii trebuie să fim ridicați deasupra ei, printr-o translație spirituală, într-o perspectivă din care Dumnezeu însuși privește la ea, perspectivă care nu este alta decît aceea a împărăției cerurilor existînd tainic, dar real, în Biserică. Din acest punct de vedere, toate eforturile pe care le depun Bisericele creștine, în latura slujirii și apărării vieții, nu se pierd în viltoria veacurilor, ci devin o garanție pentru

2. E suficient să amintim Conferința creștină pentru Pace, Conferința Bisericilor Europene sau manifestările comunităților creștine în cadrul mai larg al Consiliului Mondial al Păcii.

3. În acest sens am publicat în revista «Mitropolia Moldovei și Sucevei» (1982) studiul: *Viața religioasă autentic creștină, ca temă de discuție ecumenică*

4. O analiză a conceptului de «unitate dată» în «The Ecumenical Review», oct. 1955, p. 18—28.

5. Unitatea în Hristos și unitatea în Biserică, o temă ecumenică bine cunoscută, nu a fost tratată pînă acum dintr-o perspectivă teandrică. De aceea nici nu a putut fi observat raportul dintre amândouă.